

Algemeen

Wie is een piekbelaster, hoe wordt dit bepaald?

Het Rijk bepaalt de definitie van piekbelaster. Logischerwijs is het een bedrijf dat voor relatief veel depositie zorgt op Natura 2000-gebied.

Perspectief?? Op dit moment is de melkprijs zeer goed. Als deze prijs stand kan houden dan zouden er toch minder dieren gehouden kunnen worden? Dan zou je de akkerbouwgrond die uit productie wordt genomen door de verplichte bufferstroken beter vergoeden.

De melkprijzen zijn niet stabiel, daar is geen bedrijfsvoering op te bouwen. Voor bufferstroken is een vergoeding.

Is de bijeenkomst terug te kijken?

Ja, via www.provinciegroningen.nl/nplg

Zijn er in Groningen nog gebieden waar je geen NB-vergunning nodig hebt?

De zone rond de Eemhaven en Oosterhorn is vergunningvrij vanuit de Wet natuurbescherming (Wnb) voor het aspect stikstof. Er kan vanuit andere redenen toch een Wnb vergunning nodig zijn, bijvoorbeeld vanwege versterking als een activiteit grenst aan de Waddenzee.

We krijgen te maken met de omgevingswet. Deze schrijft feitelijk participatie voor. Ik hoorde Olaf noemen als mogelijk instrument de Wilg (ik denk dat hij hiermee doelt op wettelijke herverkaveling). Valt dit wel te rijmen met elkaar (wettelijke herverkaveling en participatie)? Of is er bij dit instrument bij uitstek sprake van participatiemogelijkheden en dus mogelijkheden voor de agrariërs om mee te praten, mee te puzzelen? Hoe ziet de provincie dit?

Ja, er is bij uitstek participatie mogelijk. De Wilg is de Wet Inrichting Landelijk Gebied. Link: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/natuurwetten-en-regelgeving/nederlandse-wetten-en-regelingen/wet-inrichting-landelijk-gebied/>

Bedankt, informatief.

Als we nog alleen biologisch gaan eten in Nederland, dan passen de boeren zich wel aan!

Om mee te kunnen denken voor oplossingen zouden we graag van de knelpunten op de hoogte worden gebracht, kan dat?

Ja. Op basis van een eerste versie van het gebiedsplan gaan we in de gebieden in het voorjaar van 2023 in gesprek. Wanneer en waar wordt ter zijner tijd per deelgebied bekend gemaakt. Wilt u zich alvast aanmelden om mee te denken? Stuur dan een mail naar TLG-stikstof@provinciegroningen.nl.

Bos en hout kan grotendeels gerealiseerd worden op de erven i.p.v. op landbouwgrond.

Een klein deel van de taakstelling voor Bos en Hout kan worden gerealiseerd op erven. Op erven is doorgaans maar een beperkt aantal vierkante meters groen te realiseren. Het grootste deel moet komen van grotere oppervlakten bos buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN), een klein deel binnen het NNN en voorts via 'kilometers' lijnen een in het landschap zoals houtsingels en bomen langs wegen.

Zijn er reeds Groningse boeren benaderd voor beëindiging?

Ja. Er is een bedrijf beëindigd, op vrijwillige basis. Met enkele andere bedrijven zijn/worden gesprekken gevoerd. Alle bedrijven waarmee we in gesprek zijn hebben ons actief benaderd.

Zijn de piekbelasters in Groningen bekend?

Nee, dat is afhankelijk van de definitie die het rijk hanteert. Dat is nog niet bekend.

Worden alle vragen gedocumenteerd en met antwoorden vrij gegeven?

Ja, bij deze.

Info voor de heer Hamster, methaan is een kringloopgas en is in 12 jaar 'gerecycled'. De landbouw legt CO2 vast.

Dank voor deze informatie.

Worden ook economische experts ingeschakeld om zich te buigen over de opgaven?

Er is nu al aandacht voor de financiële kant van het verhaal. Er zijn experts betrokken met verstand van landbouw, inclusief de financiële kant v. Ook landelijk wordt er naar de sociaaleconomische gevolgen van de transitie gekeken.

Vanuit de gecombineerde opgaven kun je alles destilleren. Waarom wordt dit niet gedaan?

Omdat de provincies vanwege privacywetgeving niet de beschikking hebben over deze gegevens.

Hoe wordt rekening gehouden met de leefbaarheid van het grote Groninger platteland? Minder activiteiten is lagere leefbaarheid, lagere veiligheid en leegloop.

Er wordt gekeken naar de combinatie van opgaven. Daarbij worden de sociaaleconomische gevolgen van deze transitie nadrukkelijk in beeld gebracht.

Wordt er daarbij ook rekening gehouden met eventuele recreatiemogelijkheden om zo onze provincie nog aantrekkelijker te maken voor toerisme?

Ja, dat zijn goede aandachtspunten die u inbrengt. Dit nemen we mee in gesprekken met rijk.

Ik begrijp uit de hele discussie dat de provincie Groningen dus wel voor innovaties is?

Ja. Maar het is wel een combinatie van gebiedsmaatregelen, innovatie en vrijwillige verkoop.

Agrariërs/landbouw

Is in beeld hoeveel boerenbedrijven de komende jaren zelf al stoppen of geen opvolger hebben?

We hebben net dit jaar door Wageningen een onderzoek laten doen naar de ontwikkelingen en trends in de landbouwsector in Noord-Nederland (NNL). Uit dit rapport wordt op basis van cijfers berekend dat er in de komende 15-20 jaar ongeveer een derde van de bedrijven in NNL vrij of te koop komen doordat er geen opvolging meer is. In Groningen zou dat dan gaan om zo'n 800 bedrijven. Dat is zo'n 40-55 per jaar. De afgelopen jaren lag het aantal stoppers hoger (80-90 bedrijven per jaar).

Is het al inzichtelijk hoeveel boeren willen stoppen?

Zie antwoord hierboven. Landelijk stoppen twee procent van de agrarische bedrijven.

Concreet zijn in mijn omgeving de laatste twee maanden een boer van 42 en een boer van 30 die stoppen met de overname van het bedrijf.

Stel een boer wil zelf i.v.m. leeftijd stoppen, kan dit dan 'verrekend' worden met een piekbelaster boer?

Nee, want de opgave is juist 1,5 kiloton reduceren, dit zien we dus nog niet gebeuren.

Ook in de landbouw is vergrijzing aan de orde. Houden jullie daar rekening mee want met dat stoppen van die agrariërs krijg je al een flinke reductie.

De dierenrechten gaan veelal over op andere agrarische bedrijven. Fosfaatrechten zijn geld waard en hier wordt (na een geringe afroming) in gehandeld en elders ingezet voor groei. Een stoppend bedrijf hoeft dus niet te leiden tot een flinke emissie/depositiereductie.

Als u een bedrijf koopt, koopt u dan het hele bedrijf inclusief grond en gebouwen of alleen de stikstofruimte?

Het is mogelijk dat we het volledige bedrijf kopen als dat het gebiedsproces helpt.

Hoe wordt er gekeken naar de biologische landbouw in eventuele oplossing van het probleem?

Biologische landbouw wordt gezien als een van de oplossingen.

Waarom wordt juist in een niet aan vergunning-gebonden gebied zoals de Oostpolder nabij de Eemshaven dan zoveel zeer goede landbouwgrond aan de landbouw onttrokken?

Voor economische ontwikkeling. Omdat de Oostpolder grenst aan de Eemshaven is het een logische plek om de industrie uit te breiden.

Vraag voor de heer Westerhuis (LTO Noord): denkt u niet dat u met de groei van uw bedrijven de kleinere boeren uit de markt drukt en hiermee een negatief effect heeft op de uitstraling van het landschappelijke waarden?

Door overheidsbeleid kan het gebeuren dat bedrijven groter worden, waardoor er misschien minder bedrijven komen. Door alle regelgeving wordt het moeilijker gemaakt voor de kleinere bedrijven, maar er blijven zeker wel mogelijkheden voor kleinere bedrijven. Ik verwacht niet dat het landschap er heel anders uit gaat zien door schaalvergroting. Ieder ondernemer moet zijn bedrijf runnen zoals bij de ondernemer zelf past.

Als reactie op de heer Hamster dat de landbouw het meeste doet. Inderdaad, de landbouw houdt het platteland leefbaar, stoffeert het landschap en produceert voedsel op de meeste duurzame manier ter wereld. Graag een reactie van de heer Hamster.

Dit is ook zo, ons platteland is onlosmakelijk verbonden met het boerenbedrijf. Boeren werken aan het landschap en veel boeren hebben geïnvesteerd in verduurzaming. Tegelijkertijd is het zo dat de belasting op onze omgeving te groot is, dat soorten, zoals de grutto, verdwijnen. We zien een landbouw die meer in balans komt met de natuur. De wijze waarop zal per locatie verschillen. We willen de landbouw voor de toekomst behouden, een landbouw die in toenemende mate bijdraagt aan biodiversiteit, natuur, landschap en leefbaarheid.

Programmatistische Aanpak Stikstof (PAS)

Stel het lukt de provincie Groningen om de gestelde doelen te halen voor het opkopen van agrarische bedrijven en andere maatregelen. We kunnen dan vergunningen verlenen aan PAS-melders. Groningen is dan 'stikstof-neutraal'?

We staan aan het begin van een gebiedsproces dat erop gericht is de doelen voor stikstof, water, klimaat en natuur te halen. Dit is ook wat het rijk van ons verwacht en waarvan het college van gedeputeerde staten heeft aangegeven dat dit in principe haalbaar is.

De natuur wordt er dan nog niet schoner van en herstelt niet omdat de neerslag verschuift van een agrarisch bedrijf naar elders.

Worden de PAS-melders eerst geholpen of de groep tussen de 0,005 en 0,05 mol?

De PAS-melders.

10 jaar in gevecht met de overheid i.v.m. aardbevingsschade, en nu stikstof... ik ben PAS-melder. Hoe kan ik nu nog vertrouwen hebben in de overheid dat dit goed komt?

Wij kunnen ons goed voorstellen dat dat heel lastig is.

Op welke termijn kunnen PAS-melders de legalisatie verwachten?

Wettelijk moeten de maatregelen waarmee meldingen kunnen worden gelegaliseerd begin 2025 klaar zijn. We streven ernaar om eerder ruimte te creëren.

Steeds verschuilen de heren zich achter het Rijk. Kan Groningen niet zelf de regie nemen met legalisatie PAS-melders (en interimers) en robuust maken van de natuur?

Nee, omdat we voor het legaliseren van meldingen mede afhankelijk zijn van Drenthe en Friesland. En van jurisprudentie: Als bijvoorbeeld de 25-km afkapgrens geen stand houdt zitten de bedrijven vast op veel meer gebieden dan nu en zal op al deze gebieden salderingsruimte moeten gevonden om per saldo op nul uit te komen.

Wij zijn overigens zelf wel bezig met het versterken van de natuur, zie de realisatie van het NatuurNetwerk Nederland rondom het Liefstingsbroek.

Zijn er mogelijkheden voor PAS-melders zonder dat er bedrijven worden uitgekocht?

Ja, als sprake is van voldoende rechten in 2004 (2004 is voor het overgrote deel van de Groningse bedrijven de referentiedatum), dan is er geen vergunning nodig. Ook is het in sommige gevallen mogelijk technische maatregelen toe te passen waardoor depositie nul wordt.

Kan de provincie aangeven hoe zij de pas meldingen en stikstof invulling voortvarend gaat oppakken? Veel boeren zitten in Groningen al jaren in de problemen met o.a. aardbevingen en het PAS. Het vertrouwen in de overheid is hierdoor erg laag.

Per provincie is circa 20 miljoen euro toegekend om bedrijven op te kopen met als doel meldingen te legaliseren. Wij pakken dat op samen met Drenthe en Friesland. Met als doel op de midden lange termijn meldingen te kunnen legaliseren.

Waar haalt Groningen de ruimte voor de PAS-melders in Groningen vandaan?

Via vrijwillige opkoop van agrarische bedrijven nabij Natura 2000-gebieden, zowel binnen de provincie als daarbuiten (zie antwoord vorige vraag)

Als je als PAS-melder zelf stikstof koopt, zijn jullie als provincie bereid om een NB-vergunning af te geven? Met als voorwaarde dat de berekeningen kloppen (Aerius-berekening).

Dat is afhankelijk van de situatie, onder meer van de discussie rondom de RAV-factoren en de staat van instandhouding van het Natura 2000 gebied/de natura 2000 gebieden waarop gesaldeerd wordt.

Moet je niet de nieuwe Wnb-vergunningen aanvragen opschorten tot de pas melders gelegaliseerd zijn?

Het opschorten van vergunningverlening heeft geen positieve gevolgen voor het legaliseringsproces van de PAS-melders. Overigens worden amper meer vergunningaanvragen ingediend/verleend.

Wet natuurbescherming/Vergunning

Als je sinds 2001 onder maatregel van bestuur valt, en het bedrijf niet gegroeid is en dus geen andere vergunning heeft, wat dan?

De bestaande vergunning rechten in 2004 daar is geen vergunning voor nodig. Alles wat er in 2004 is bijgekomen en wat leidt tot een berekenbare depositie dat zal vergund moeten worden.

Wat bedoelt hij met bestaande rechten?

De rechten die er waren in 2004, de vergunningsrechten (dit hoeft geen natuurvergunning te zijn.)

Hoe kan er op Westpoort Groningen enorme distributiecentra uit de grond gestampt worden terwijl boerderijen in de regio zonder NB-vergunning zitten en in moeten krimpen.

De distributiecentra zijn gebouwd met gebruikmaking van de bouwvrijstelling. Daar is nu dus een einde aan gekomen.

Het bouwen van een distributiecentrum geeft overigens normaal gesproken ook weer niet zo veel emissies. In de gebruiksfase zit de emissie vooral in het extra verkeer dat het met zich meebrengt. Sinds de Porthos uitspraak [<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/11/03/uitspraak-raad-van-state-over-porthos-en-de-bouwvrijstelling>] moet dat dus nu samen beoordeeld worden. En wat de boerderijen betreft; de boerderijen rond de stad Groningen hebben geen andere positie dan de overige boerderijen in onze provincie.

Mijn vraag over distributiecentra op Westpoort was niet gericht aan LTO maar aan de provincie want die is de vergunningverlener.

Wij verlenen vergunning op aanvraag en er is geen aanvraag gedaan.

Wat is je bestaande recht als je geen Natuurbeheervergunning ooit nodig had?

De vergunde rechten in 2004. Als een bedrijf na 2004 is begonnen dan is er geen bestaand recht.

Hoe kijkt provincie naar verwachte negatieve uitspraak in zaak over bouwvrijstelling?

Voor zover bekend wordt in Groningen op dit moment amper of geen gebruik gemaakt van de bouwvrijstelling. Dit komt omdat bouwactiviteiten in Groningen vaak op grote afstand van stikstof overbelaste Natura 2000-gebieden plaatsvinden en daarom niet leiden tot een depositie van 0,005 mol/N/j of meer en dus ook zonder bouwvrijstelling niet vergunning plichtig zijn.

Wat is de verwachting van Groningen over de uitspraak van de Raad van State morgen inzake de bouwvrijstelling en de mogelijke gevolgen voor de Groningse aanpak.

Zie antwoord hierboven.

Wist u wel dat er ook een afdeling toezicht en handhaving is waar u gebruik van kunt maken?

We maken hier gebruik van. Wel is het zo dat de wetgeving onduidelijk is, wat het lastig maakt om toezicht te houden. Er is dus duidelijke wetgeving nodig.

Verwacht u dat de een transitie komt naar meer grondgebonden landbouw, en is het een idee om dit als voorwaarde op te nemen in vergunningverlening en omgevingsplannen?

Ja, dat is een optie die landelijk bekeken wordt.

Stikstof

Grond stoot toch geen ammoniak uit? Er moeten toch dieren gesaneerd worden?

Bij mestaanwending komt er wel ammoniak vrij. Lage waterpeilen in de veenweiden zorgen voor CO2-emissies uit de bodem, wat bijdraagt aan de klimaatverandering.

En hoe snel wordt de 'schone Groningse ruimte' gebruikt voor landsbelang op gebied van stikstofruimte?

Dat is niet aan de orde. We hebben in Groningen een opgave om in totaal 1,5 kiloton te reduceren.

De ontwikkeling van de Oostpolder, dat is nu volledig agrarisch gebied wat niet bijdraagt aan de stikstofdepositie en 25 km bij natuur vandaan ligt (volgens Olaf). Is er de garantie dat de nieuwe bedrijven niet meer stikstof produceren dan de agrarische bedrijven?

Nee, die is er niet. Overigens krijgt ook de industriële sector in 2023 stikstofreductiedoelstellingen opgelegd..

Nu Aldel failliet is wordt er toch al heel veel gereduceerd? Het zwaartepunt lijkt nu in het gesprek toch weer alleen op agrariërs te liggen. Als Aldel geen of minimale invloed heeft op Natura-2000 gebied, en dus geen stikstof ruimte creëert nu ze failliet zijn.

Aldel ligt zo ver van het stikstofgevoelige Natura 2000-gebied dat het qua depositie niet zoveel voorstelt.

Er is verschil in stikstof uit de industrie/verkeer en die uit de landbouw. Hoe weet je welke neerslaat in een natuur gebied?

De depositiesnelheid van ammoniak en NOx is verschillend. Ammoniak is factor drie meer vermestend dan NOx. Dat wordt modelmatig berekend en bekeken. Zie RIVM-rapport:

<https://www.rivm.nl/nieuws/uitbreiding-stikstofmetingen-in-2021> [verwijst deze link naar het juiste rapport?]

Hoeveel stikstof is er weg uit de landbouw sinds 1 april 2018, de nieuwe peildatum?

Daar hebben we geen goed beeld van in de Groningse situatie. We verwachten niet veel omdat er amper bedrijven zijn opgekocht, landelijk enkele tientallen. Daarnaast gaan veel van de dierrechten over op andere bedrijven die daarmee kunnen groeien.

Er wordt gewerkt met gegevens uit 2018, inmiddels zijn al heel veel bedrijven gestopt. In hoeverre is er nog sprake van overschrijding.

Zie hierboven.

Waarom moeten boeren die nog verder van (natuur-)gebied af wonen dan wel reduceren/gesaneerd worden...

Er kan vanuit een andere opgave (veenweide, water) redenen zijn om tot een reductie te komen ook ver van Natura 2000 gebieden. Daarnaast geldt generiek reductiebeleid (12% voor heel Nederland, los van de locatie van een agrarisch bedrijf).

Houden die technische maatregelen stand bij de rechter? Ofwel: zijn ze al voorgelegd aan de rechter? Eerder kun je ze toch niet opleggen als oplossing voor het probleem.

Een aantal technische maatregelen is door de Raad van State als onvoldoende beoordeeld. Er zijn ook maatregelen die beter onderbouwd zijn en dus wel voorgeschreven kunnen worden. Er wordt nagedacht over nieuwe technische maatregelen die worden aan de voorkant beter onderzocht.

Dat is een leuk model maar hoe kan het dan dat een biologische boer daar minder gunstig uit komt dan een intensieve boer met dieren bijvoorbeeld achter een luchtwasser?

Omdat een luchtwasser tot 90 procent van de ammoniak afvangt. Het stempel biologisch zegt niet (alles) over ammoniakuitstoot. Luchtwassers worden toegepast in stallen voor kippen en varkens.

Wat kan de provincie doen tegen de stikstofuitstoot uit Duitsland en de luchtvaart?

De luchtvaart is een rijks-aangelegenheid. Het rijk is met Duitsland, in gesprek over stikstof. Duitsland, is door Europese Commissie in gebreke gesteld, omdat het land de bescherming van Natura 2000-gebieden niet op orde heeft, onder meer op het vlak van stikstofdepositie. Het duurt wel een paar jaar voordat er daar echt iets gaat gebeuren. Nederland heeft de analyse voor natuur op orde, Duitsland heeft dat ook niet. Maar het is daar niet eenvoudig op te lossen. We zijn benieuwd hoe dit wordt opgelost.

Kan de heer Hamster garanderen dat al die nieuwe distributiecentra op de Westpoort een NB-vergunning hebben?

Nee. Het is de vraag of deze distributiecentra een Wnb vergunning nodig hebben, gelet op de grote afstand tot overbelaste stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden.

Er is een bestuursadvies geschreven door de heren Strootman en Erisman, Strootman is werkzaam voor Natuurmonumenten. Hoe onafhankelijk kan dit bestuursadvies gezien worden.

Het is onjuist dat Berno Strootman werkzaam is voor Natuurmonumenten. De heer Strootman vervult een rol als bestuurslid, een onbezoldigde functie. De heer Strootman is door de provincie Groningen gevraagd (samen met Jan Willem Erisman) een rapport op te stellen vanuit zijn functie als directeur van Strootman landschapsarchitecten. Er is geen reden om te twijfelen aan de onafhankelijkheid van dhr Strootman. Overigens is het aan ons wat wij met het advies doen.

Zoeken naar een alternatief voor KDW gaat echt nog wel lang duren. We moeten wel het eerlijke verhaal vertellen, dat de provincie de opgave eerder moet opleveren.

Wij delen de analyse dat een alternatief voor de KDW niet op korte termijn beschikbaar zal zijn. Wij merken wel op dat de natuurdoelanalyses van Natura 2000-gebieden die in de lente volgend jaar gereed komen, zorgen voor verbreding en relativering van de invloed van stikstofdepositie: andere factoren dan stikstof, die ook relevant zijn voor de natuurkwaliteit worden in deze analyses in beeld worden gebracht.

Remkes geeft aan opkoop piekbelasters naar Den Haag trekken. Werkt dat niet averechts? De provincie kan maatwerk leveren!

Er is nog veel onduidelijk in de relatie tussen rijk en provincie. De provincie is afhankelijk van het rijk. Wij zijn wel van mening dat wij als provincie meer maatwerk kunnen leveren.

Waar zijn de gegevens waaruit blijkt dat stikstofdepositie uit de landbouw daadwerkelijk de oorzaak is van de achteruitgang van soorten, welke soorten zijn dat en is dit getoetst aan de Nationale Databank Flora en Fauna?

Onder meer op www.aanpakstikstof.nl en <https://www.rivm.nl/stikstof/meetnetten>] zijn hier gegevens over te vinden.

Het is een eindeloze lijst met soorten. Voor elke soort is het effect anders, dit kan een direct effect zijn, zoals vergiftiging, maar ook een indirect effect bijvoorbeeld door veranderde concurrentie. Bovendien weten we een hoop nog niet.

De Nationale Databank Flora en Fauna is een databank waaruit wij gegevens kunnen halen over welke soorten waar zitten.

Gepland is dat uiterlijk 1 april 2023 Natuurdoelanalyses worden opgeleverd van alle stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden waarin per gebied aangegeven wordt wat de staat van instandhouding van de natuur en welke factoren hierbij bepalend zijn

@ Olaf er wordt dus niet gemeten, maar alleen gerekend met Aerius dat hier ongeschikt voor is? En voor de resultaten van een niet gevalideerd ongeschikt model moeten bedrijven voor opgeofferd worden?

Er is een landelijk meetnetwerk, er wordt gemeten en dat netwerk wordt de komende jaren uitgebreid. Het aerius model wordt gevalideerd op basis van de meetresultaten uit het meetnetwerk. Meer informatie is te vinden op de website van het RIVM: <https://www.rivm.nl/stikstof/meetnetten>

Welk jaar is uitgangspunt voor de beoogde stikstofreductie?

2018.

Er wordt wel eerst aan PAS-melders gedacht, maar interimers zijn ook buiten hun schuld door de stikstof crisis getroffen.

Ja, dat is deels waar, we hebben alleen niet in kaart wat de omvang van de interimers is, omdat die zich niet hoefden te melden.

Aldel is failliet. Levert dat geen ruimte op?

Nee, het bedrijf ligt op grote afstand van overbelaste natura 2000 gebieden en buiten de 25 km afkapzone, zodat geen sprake is van natuurvergunningplicht voor het aspect stikstof.. Het levert dus geen extra ruimte voor de landbouw op (ook niet voor de industrie). Er komen aanvullende reductieopgaven voor de industrie begin 2023.

Is goed in beeld waar de uitstoot van NH3 en NOx vandaan komt en wat doet de industrie om de uitstoot te beperken? Met name in de Eemshaven?

Vanwege de klimaattransitie wordt de inzet van fossiele brandstoffen fors gereduceerd. CO2 reductie leidt vaak tot NOx-reductie.

Overigens draagt de Eemshaven niet in betekenende mate bij aan depositie in Nederland, dit vanwege ligging aan zee en omdat het overwegend naar Duitsland waait.

We hebben het over vooral over stikstof, maar over welke opgaven gaat het nu eigenlijk in dit proces?

Het gaat naast stikstof ook over water, klimaat en natuur.

Doelen water en klimaat

Hebben de water- en klimaatdoelen ook gevolgen voor andere sectoren en/of wellicht individuele inwoners in de provincie? Bijvoorbeeld het wonen op een veenweidegebied?

Ja, dat kan zijn. Zeker als de grondwaterstand wordt verhoogd/het peil wordt opgezet.

Is het rijk nu niet al bezig met sturen voor de opgave waterkwaliteit en klimaat d.m.v. het invoeren van het nieuwe GLB?

Ja, maar dat is niet voldoende om de opgave te halen.

Ik hoor Johan zeggen dat hij verantwoordelijk is voor het opstellen en tijdig gereed hebben van de gebiedsplannen voor de provincie Groningen. Hierbij wordt het puzzelen welke opgave waar in de provincie Groningen moet gaan landen. In hoeverre wordt onderzocht of deze doelen te combineren zijn met het verbeteren van de agrarische structuur c.q. wordt er gekeken naar haalbaarheid en realiseerbaarheid van deze doelen i.c.m. het bieden van een toekomstperspectief voor de agrariërs/landbouw?

Vorige week was in het nieuws dat de Europese Commissie strengere regels wil voor waterkwaliteit. Dat betekent, aldus het nieuwsbericht, dat de opgave voor Nederland, dat nu al slecht scoort op het gebied van waterkwaliteit, nog groter wordt. Tijdens het gebiedsproces wordt er in overleg met de landbouw gekeken naar een combinatie van doelen halen en toekomstperspectief voor de landbouwers. Want zonder perspectief voor de landbouw is de opgave niet haalbaar.

Ik hoor tijdens de discussie dat de provincie van mening is dat de waterkwaliteit in Groningen al best redelijk op orde is. Klopt dat wel? En worden de eisen niet hoger en daarmee de opgave groter in Groningen?

Relatief gezien is het probleem in Groningen minder groot dan in een aantal andere provincies. Dit komt deels omdat een groot deel van de ondergrond van Groningen uit kleigrond bestaat, dat is aanmerkelijk minder uitspoeling gevoelig dan zand. Dat betekent niet dat er geen opgave is in Groningen.

Nogmaals kun je van stempel veenweide gebied afkomen, bijvoorbeeld door grondmonsters? Op gebied van water/klimaat. Wordt hier nog wat mee gedaan?

Veenweidegebied is een feitelijke benaming op basis van de ondergrond. We gaan in de gebieden het gesprek aan. Als het gebied afwisselend uit veen/zand/klei bestaat, vraagt dat maatwerk.

Kun je ergens bezwaar maken tegen het gebied waarin je bent ingedeeld? Veenweidegebied terwijl het klei is.

Zie antwoord hierboven. We gaan geen kleigebied als veenweidegebied aanmerken.

Als we over gaan op zones bijvoorbeeld veenweide om doelen te behalen. Wordt er dan ook verder gekeken naar ontwikkeling en combinatie kansen voor boeren? Ook in deze gebieden zitten boeren met bijvoorbeeld aardbevingschade waar fors moet worden geïnvesteerd.

Ja, daar wordt ook naar gekeken.

Houden de plannen ook rekening met de nieuwe nitraatrichtlijn?

We gaan daar wel rekening mee houden.

De gedeputeerde wil van maatregel naar doel, lijkt me een goede zaak en ook vereiste. Waterkwaliteit lijkt in Groningen alleen in sommige gebieden een probleem, is het mogelijk in de gebieden die al aan de doelen voldoen om daar geen maatregelen te leggen?

De opgaven verschillen per gebied. In alle gebieden spelen de opgaven, stikstof, water en klimaat. In bepaalde gebieden zijn de opgaven groter. Het kan zijn dat in bepaalde deelgebieden amper maatregelen nodig zijn. Of dat zo is kunnen we nu nog niet zeggen, omdat we niet hoe opgave er in praktijk uit gaat zien.

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

Hoe en met welke partijen ziet de concrete uitvoering van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) eruit? Voor stikstof, water en klimaat?

De provincie Groningen stelt een integraal plan op waar de verschillende betrokkenen een bijdrage aan kunnen leveren. Dit gebeurt in een proces waarbij we (dit najaar) tijdens een aantal bijeenkomsten in gesprek gaan met vertegenwoordigers vanuit verschillende sectoren (zoals de landbouw, industrie, mobiliteit, natuur, gemeenten, waterschappen en de inwoners). Voorafgaand aan die bijeenkomsten brengen we voor de hele provincie de lopende gebiedsprocessen en (wettelijke) opgaven in beeld, want er gebeurt ook al heel veel. We werken aan de inrichting van een proces naar een eerste opzet van het gebiedsplan begin januari.

Daarnaast spreken we over het NPLG in het Provinciaal Netwerk Landelijk Gebied (PNLG), waarin we met terrein behorende organisaties, de waterschappen, een aantal gemeenten en de provinciale uitvoeringsorganisatie Prolander. Verder is er speciaal gericht op het NPLG een expertteam opgericht, met deskundigen op het gebied van natuurherstel, landbouw, water en klimaat. De deelnemers zitten hier nadrukkelijk niet namens hun organisaties. Er is bewust gekozen voor een team inhoudelijk deskundigen om los van het politiek-bestuurlijke te kunnen adviseren over de opgaven en het op te stellen gebiedsplan.

De eerste opzet van het gebiedsplan wordt vervolgens begin 2023 breed gedeeld, zodat het voor iedereen die

dat wil mogelijk is om mee te denken. Tegelijkertijd wordt het plan ook voorgelegd aan Provinciale Staten. Begin 2023 gaan we in de gebieden met belanghebbenden/de bredere omgeving het gesprek voeren en kan de nadere uitwerking plaatsvinden. Het is aan Provinciale Staten om het gebiedsplan vast te stellen voordat deze naar het rijk gaat rond 1 juli 2023.

Wat is het doel van het NPLG?

Via het Nationaal Programma Landelijk Gebied wil het rijk de doelen halen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat.

Onze opvatting over de opgave zoals wij ook bij de verantwoordelijke ministers hebben aangegeven, is dat wij de opgaven voor het landelijk gebied onderkennen en dat we willen toewerken naar een integrale oplossing waarmee we uit de stikstofimpasse komen met perspectief voor de agrarische sector (Dat houdt ook in dat er een oplossing komt voor de PAS-melders). Voor het herstel én behoud van onze natuur, voor de biodiversiteit, voor de gezondheid van onze inwoners en tegelijkertijd ook om de boel weer van het slot te halen. Zodat er weer ruimte ontstaat om vergunningen af te geven, bijvoorbeeld voor economische activiteiten.

Ook willen we bijdragen aan de doelen op het gebied van water en klimaat. De EU-verplichtingen - waar het gaat om de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en (onder meer) de Europese Klimaatwet voor broeikasgassen - zijn daarin voor ons leidend. Voor de stikstofopgave committeren wij ons aan de opdracht van het rijk om voor onze provincie 1.447 ton emissiereductie te realiseren en 97 mol depositiereductie voor het Liefsthingsbroek. De doelen voor stikstofreductie van het Rijk beschouwen wij als richtinggevend.

Hoe ziet de provincie het verdere proces en wat is het concrete doel?

Zie de twee voorgaande antwoorden.

Waarom zijn de Kritische Groninger Boeren waar onder meer de NMV en FDF en diverse trekker-groepen in vertegenwoordigd zijn niet benaderd voor die expertgroep en waarom wordt deze groep niet gehoord ondanks de toezeggingen van de gedeputeerde?

Diverse agrariërs, waaronder ook genoemde partijen, zijn benaderd voor een werksessie. Nu werken we toe naar een eerste aanzet van het gebiedsplan, maar we gaan ook de gebieden in. Daar is iedereen welkom om mee te praten.

Enerzijds wordt steeds de vrijwilligheid benadrukt, terwijl het anderzijds zo is dat doelen (stikstof, waterkwaliteit, klimaat, energie) gerealiseerd MOETEN worden en ook nog VOOR een bepaalde datum (i.v.m. Europese verplichtingen dan wel zelfs wereldwijde afspraken die zijn gemaakt). Hoe denkt de provincie Groningen dit te gaan doen? Welke aanpak hebben ze hierbij voor ogen?

We erkennen de opgave, we gaan met elkaar aan de slag. In eerste instantie gebeurt dit op basis van vrijwilligheid.

Er is nog steeds sprake van een richtinggevende kaart. Uit onderzoek van Geesje Rotgers is gebleken dat Natuurorganisaties een wensenlijstje voor te verwerven gronden ingeleverd hebben. Deze wensen zijn verwerkt in het kaartje. Is dit ook voor Groningen gebeurd en welke NB-organisaties hebben hiervoor wensen aangeleverd en waar?

Dat is ons niet bekend.

De provincie heeft geen ambitie om zelf iets met de grond te doen. Dan is onteigening toch geen mogelijkheid meer?

Gronden worden ingezet om de gebiedsdoelen te halen.

Denkt u dat het NPLG gaat zorgen voor een moratorium op uitbreiding van dieraantallen bij veehouderijen? Emissiearme stalvloeren doen niks tegen methaan.

Dat weten we nog niet.

Natuurorganisaties schijnen de grootste vinger in de pap hebben gehad bij het bekende kleurplaatje. Hoe garandeert de heer Hamster dat we een eerlijke discussie krijgen?

De provincie Groningen stelt een integraal plan op waar de verschillende betrokkenen een bijdrage aan kunnen leveren. Dit gebeurt in een proces waarbij we (dit najaar) tijdens een aantal bijeenkomsten in gesprek gaan met vertegenwoordigers vanuit verschillende sectoren (zoals de landbouw, industrie, mobiliteit, natuur, gemeenten, waterschappen en de inwoners). Voorafgaand aan die bijeenkomsten brengen we voor de hele

provincie de lopende gebiedsprocessen en (wettelijke) opgaven in beeld, want er gebeurt ook al heel veel. We werken aan de inrichting van een proces naar een eerste opzet van het gebiedsplan begin januari.

Daarnaast spreken we over het NPLG in het Provinciaal Netwerk Landelijk Gebied (PNLG), waarin we met terrein beherende organisaties, de waterschappen, een aantal gemeenten en de provinciale uitvoeringsorganisatie Prolander. Verder is er speciaal gericht op het NPLG een expertteam opgericht, met deskundigen op het gebied van natuurherstel, landbouw, water en klimaat. De deelnemers zitten hier nadrukkelijk niet namens hun organisaties. Er is bewust gekozen voor een team inhoudelijk deskundigen om los van het politiek-bestuurlijke te kunnen adviseren over de opgaven en het op te stellen gebiedsplan.

De eerste opzet van het gebiedsplan wordt vervolgens begin 2023 breed gedeeld, zodat het voor iedereen die dat wil mogelijk is om mee te denken. Tegelijkertijd wordt het plan ook voorgelegd aan Provinciale Staten. Daarna gaan we in de gebieden met belanghebbenden/de bredere omgeving het gesprek voeren en kan de nadere uitwerking plaatsvinden. Het is aan Provinciale Staten om het gebiedsplan vast te stellen voordat deze naar het rijk gaat rond 1 juli 2023.

Welke experts worden daarbij onder andere gevraagd om zich te buigen over alle opgaven die samenkomen in het PNLG.

Dat zijn deskundigen op het gebied van natuurherstel, landbouw, water en klimaat. De deelnemers zitten hier nadrukkelijk niet namens hun organisaties. Er is bewust gekozen voor een team inhoudelijk deskundigen om los van het politiek-bestuurlijke te kunnen adviseren over de opgaven en het op te stellen gebiedsplan.

NPLG-verkiezingen Provinciale Staten

Er komen statenverkiezingen aan, zal dat het proces niet vertragen?

Nee, in juli 2023 moeten alle provincies een gebiedsplan inleveren, dit is een wettelijke verplichting.

In hoeverre hebben de Staten de mogelijkheid om dit plan aan te passen. Of is het straks een dictaat?

De Staten gaan hier uiteindelijk over. We nemen hen mee in het proces, ten aanzien van de eerste aanzet van het gebiedsplan en reactie vanuit gebiedsproces. En dan vervolgens het plan al dan niet aanpassen. Het is aan de Staten om het gebiedsplan vast te stellen en eventueel te wijzigen. We werken toe naar een eerste aanzet van gebiedsplan. Dat gaat naar Provinciale Staten, daar kunnen zij al iets van vinden. Dat wordt de basis waarmee we vervolgens gebieden ingaan. Op basis van de gesprekken in de gebieden wordt het plan weer aangepast en opnieuw voorgelegd aan Provinciale Staten.

Wat gebeurt er als door de verkiezingen het politieke landschap verschuift?

Dat kan zeker invloed hebben op de opvattingen over de opgave. Ook voor het nieuwe college en de Staten geldt dat echter dat de problematiek niet verdwijnt. Water, klimaat en stikstof is ook een juridisch probleem. We worden ook gehouden aan wettelijke verplichtingen en opgaven, waaronder de deadline van 1 juli waarop we een gebiedsplan moeten aanleveren.

Wordt het tijdpad nog beïnvloed door de Statenverkiezingen in maart volgend jaar?

De Staten bepalen hun eigen agenda. Maar geen besluit nemen is geen optie. Het college van Gedeputeerde Staten doet intussen haar voorbereidende werk.

De verwachting is dat de Statenverkiezingen volgend jaar een compleet andere uitslag gaat geven dan de huidige zitting. Hoe houden alle activiteiten stand als de wet niet door de Eerste Kamer komt?

Dit is speculatie. En er ligt momenteel ook een wettelijk kader met een reductieopgave 50% onder de KDW in 2030 en 74% onder de KDW in 2035.

Natura 2000/Natuur

Er zijn ook stikstofgevoelige habitats, zoals in het Lauwersmeer, die niet aangewezen zijn, zoals in het Liefsthingsbroek. Hoe gaat de provincie daar mee om?

Stikstofgevoelige habitats die niet zijn aangewezen (zoals in het Lauwersmeer) worden niet betrokken in de stikstofreductieopgave.

De natuur moet beter onderhouden worden, dan wordt de staat van de natuur ook weer beter, taak voor de TBO's dan komt uit dat er geen stikstofprobleem is.

Met beheer alleen gaat de natuur verder achteruit. In veel gebieden is de stikstofbelasting zo hoog en vooral ook al decennia lang te hoog, dat dit een effect heeft op de bodem (die o.a. verzuurt) en de vegetatie. Daar valt niet tegenop te beheren. Daarnaast is verdroging ook een groot probleem, onder meer veroorzaakt door een laag grondwaterpeil. [Link naar rapport staat natuur:](https://www.rli.nl/publicaties/2022/advies/natuurinclusief-nederland)

<https://www.rli.nl/publicaties/2022/advies/natuurinclusief-nederland>

Als de provincie nu al niet weet hoeveel Pas-melders en interimers er zijn, hoe weten ze dan wat de huidige stikstof uitstoot is. Er zal nu gemeten gaan worden in Liefstingsbroek maar daar willen jullie dus niet op wachten. Hiermee krijg je geen draagvlak.

De stikstofuitstoot en de daaruit volgende depositie wordt berekend op basis van de gecombineerde opgave. Er wordt dus uitgegaan van het feitelijk aantal aanwezige dieren per bedrijf in combinatie met onder andere het gebruikte stalsysteem.

In de adviescommissie van Liefstingsbroek is de landbouw sterk in de minderheid met twee afgevaardigden, wordt de landbouw hier breder vertegenwoordigd met meer mensen? Zij zijn immers de enige leverende partij?

Er zijn twee landbouworganisaties lid van de adviescommissie het Liefstingsbroek en een derde landbouworganisatie is adviserend lid. Formeel klopt het dat er twee organisaties deel uitmaken van de adviescommissie. We begrijpen dat er niet altijd een evenredige verhouding is tussen inbreng en belang. Dat is voor een adviescommissie ook geen noodzakelijkheid.

Landbouw en natuur wordt vaak tegenover elkaar gezet. Ligt de oplossing niet in het samengaan van landbouw en natuur? Concreet: geen geld voor nieuwe natuur, maar extra geld naar agrarisch natuurbeheer. Met agrarisch natuurbeheer houden we de grond productief, en tegelijk versterken we de natuur.

Dank voor uw suggestie. Dat nemen wij zeker mee in de verdere planvorming. Nieuwe natuur is geen doel op zich. Natuurherstel wel.

In het PPLG moeten straks maatregelen gepresenteerd worden die er voor gaan zorgen dat de natuurdoelstellingen op verschillende terreinen behaald gaan worden. Stikstof, klimaat en waterkwaliteit hangen nauw samen met elkaar. De intensieve veeteelt heeft mijn inziens de grootste impact op het klimaat vanwege de import van voedsel. Is de gedeputeerde voorstander van een meer grondgebonden landbouw die ook als voorwaarde in Wnb-vergunningen voor agrariërs opgenomen wordt?

Feitelijk heeft de rundveestapel en dus niet de iv sector (varkens, pluimvee) de grootste impact op het klimaat vanwege de uitstoot van methaan. Het is niet onlogisch om meer naar grondgebonden te streven. Dat zal in Groningen minder impact hebben dan in andere provincies omdat in Groningen al sprake is van grote grondgebondenheid, er is veel grond per bedrijf.

Natuurherstel wordt inderdaad gemeten en het blijkt dat 80% in goede tot zeer goede staat verkeert. Hoe kan de heer Hamster dan zeggen dat het slecht gaat met de natuur?

Er zijn een groot aantal wetenschappelijke rapporten verschenen waaruit blijkt dat de natuur in Nederland er niet goed voorstaat. In april 2023 komen de natuurdoelanalyses beschikbaar van alle stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden in Nederland. Daaruit zal blijken wat de staat van de stikstofgevoelige natuur is.

Instandhouding van de natuur is vanzelfsprekend. Welke organisaties zijn straks verantwoordelijk voor het onderhouden van deze gebieden en waar wordt de financiële dekking weg gehaald?

Over het algemeen zijn dat de Terrein Beherende Organisaties. Deze kosten worden gedekt met overheidsmiddelen.

Van Aerius is bekend dat deze niet betrouwbaar is. Kan Olaf daar op reageren?

Aerius is niet 100 procent doelgeschikt, maar het is het beste wat we hebben. Zie ook het rapport van de commissie Hordijk: <https://www.aanpakstikstof.nl/actueel/nieuws/2020/03/05/adviescollege-%E2%80%98meten-en-berekenen%E2%80%99-stikstofmodellen-voldoende-betrouwbaar>.

Via TLG-stikstof@provinciegroningen.nl binnengekomen:

Bij Natura 2000-gebieden komen er extra eisen voor de omliggende bedrijven.

Nu hoor ik tijdens de bijeenkomst over de NNN gebieden en dat Groningen volgens de doelstelling dit al bijna geheel in bezit heeft.

De provincie de opgave voor het NatuurNetwerk Nederland (NNN) in Groningen grotendeels gerealiseerd. De provincie heeft bijna geen grond in bezit binnen het NNN – hooguit tijdelijk. De provincie koopt grond aan en richten dit in voor natuur. Vervolgens verkopen we deze grond aan TBO's of particulieren. Ook richten we grond in die al in eigendom is van terrein beherende organisaties (TBO's) én krijgen particulieren een financiële vergoeding als zij hun grond omvormen van landbouw naar natuur.

Wat is de doelstelling van NNN gebieden?

We willen een aantal ecosystemen/natuurgebieden met elkaar verbinden, zodat deze kunnen herstellen en behouden blijven, <https://www.atlasleefomgeving.nl/natuurnetwerk-nederland-ehs>

Komen voor de omliggende bedrijven van deze NNN gebieden ook extra eisen?

Op dit moment kunnen er alleen regels en eisen aan bedrijven gesteld worden ten aanzien van de aanwezigheid van leefgebied van voor beschermde soorten binnen Natura 2000-gebieden. Voor omliggende bedrijven buiten de NNN-gebieden kunnen geen extra eisen worden gesteld ten aanzien van soorten die binnen de gebieden van het Natuurnetwerk voorkomen.